

Ekologia

WBNZ 961

Wykład 1

Sprawy organizacyjne

Wykładowca: Prof. dr hab. January Weiner,
Gronostajowa 7. Pok. 3.2.15

Czas i miejsce: wtorki, godz. **10:20-11:50**, sala 1.02

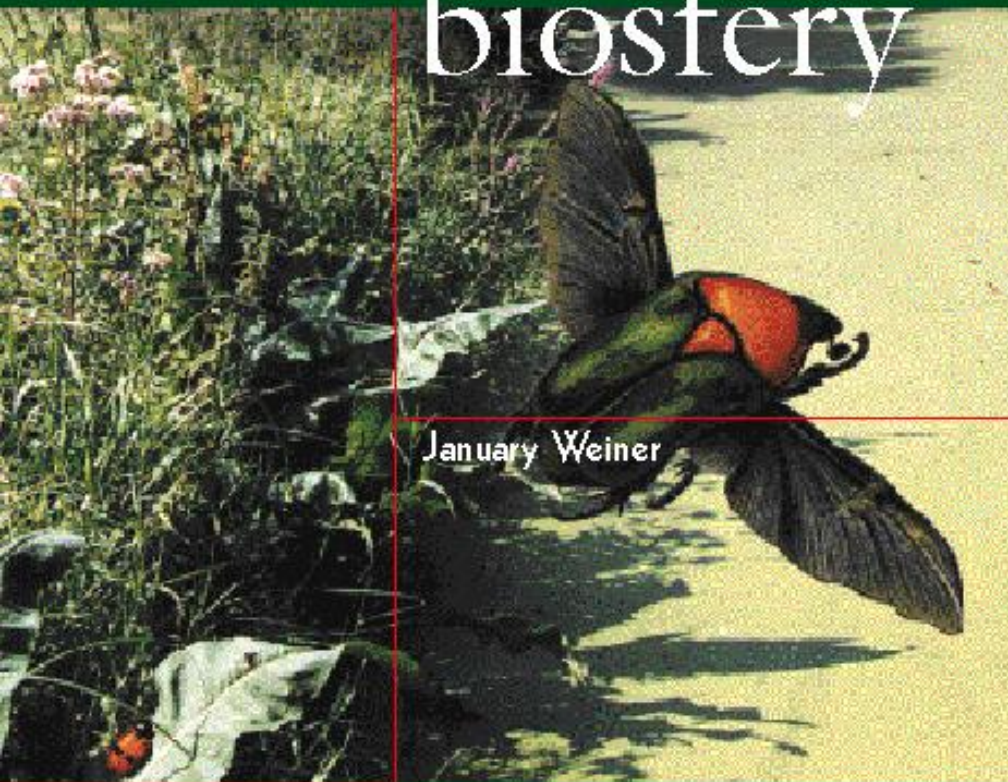
Materiały pomocnicze do wykładów i informacje bieżące:

<http://www.eko.uj.edu.pl/weiner>
USOS/PEGAZ

Konsultacje: wtorki 14:00-15:00

(lub po umówieniu się)

Zycie i ewolucja biosfery

Podstawowy
podręcznik

J. Weiner,
"Życie i ewolucja
biosfery,,

II WYDANIE
PWN (2003)

JANUARY WEINER

ŻYCIE I EWOLUCJA BIOSFERY

Podstawowy podręcznik

J. Weiner,
"Życie i ewolucja
biosfery",
PWN (1999)

Errata na witrynie
internetowej kursu

Nowe wydanie

Charles J. Krebs

EKOLOGIA

2011

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN

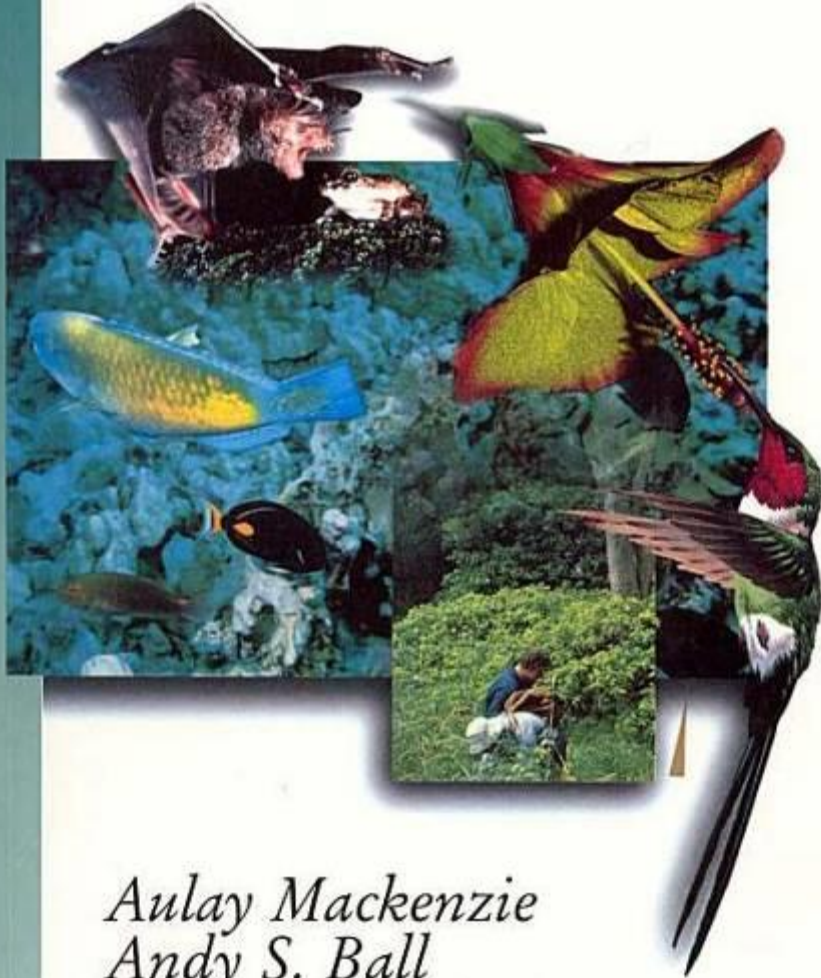
Podręczniki uzupełniające

C. J. Krebs. „Ekologia”,
PWN, 1996 (wybrane
zagadnienia)

Lektury nieobowiązkowe
dla zainteresowanych
nowoczesną ekologią będą
wskazywane w toku kursu

Krótkie wykłady

EKOLOGIA

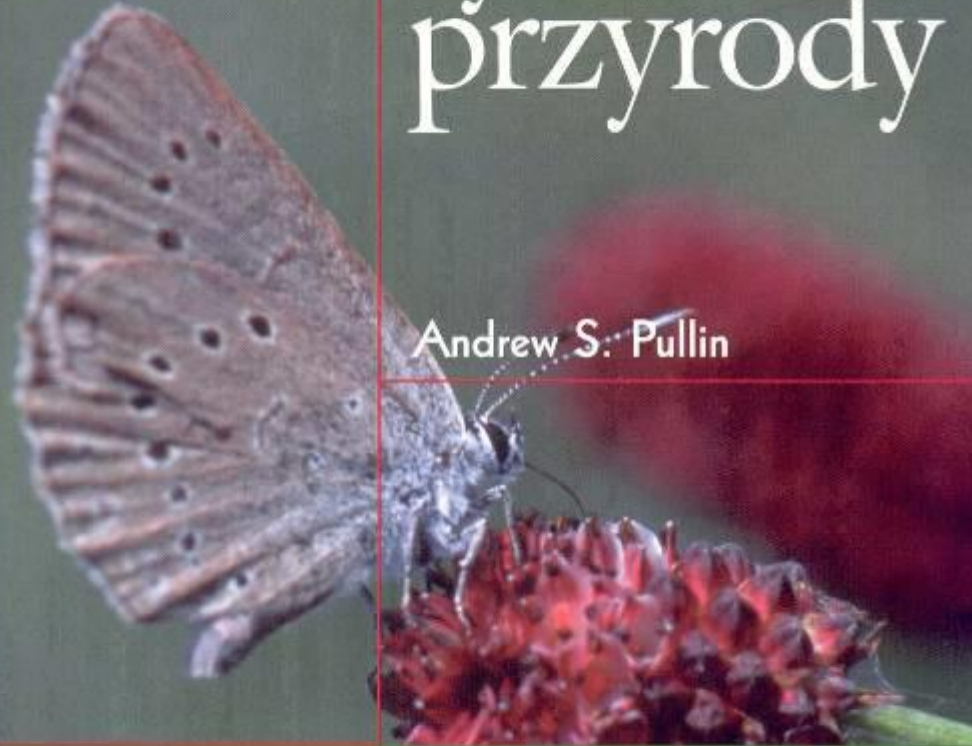
*Aulay Mackenzie
Andy S. Ball
Sonia R. Virdee*

Podręczniki uzupełniające

**A. Mackenzie, A.S. Ball,
S.R. Virdee, „Ekologia
(krótkie wykłady)”, PWN,
2000 i nowsze dodruki**

Biologiczne podstawy ochrony przyrody

Andrew S. Pullin

2004

WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN

Egzamin

Egzamin pisemny (testowy)

odbędzie się

30.01.2018 o godz. 10.00 (*P01-02-03*)

Tylko jeden termin dodatkowy w sesji
poprawkowej:

20.02.2018 o godz. 10.00

- ocena dostateczna wymaga uzyskania co najmniej 50% maksymalnej liczby punktów.
- ocena z kursu: 70% egzamin, 30% ćwiczenia.

ZAJĘCIA TERENOWE

Zajęcia terenowe (**obowiązkowe**)
odbędą się w sobotę 7. X. 2017.
Zbiórka wszystkich uczestników o
godz. 10.00,
przed Instytutem Nauk o Środowisku,
ul. Gronostajowa 7,
od strony dziedzińca.

Prognoza pogody na sobotę 7.X. jest korzystna.
Zajęcia odbędą się bez względu na pogodę.
Przewidywany koniec zajęć: ok. godz. 14.00

Ćwiczenia prowadzą:

- dr hab. Anna Rożen (Gronostajowa 7, pok. 3.2.8)
anna.rozen@uj.edu.pl
- dr Łukasz Sobczyk (Gronostajowa 7, pok. 2.1.14)
lukasz.sobczyk@uj.edu.pl.
- dr Izabela Wierzbowska (Gronostajowa 7, pok. 2.1.18)
i.wierzbowska@uj.edu.pl
- Materiały będą dostępne na stronie:
<http://www.eko.uj.edu.pl/weiner/>
- **Oraz w USOS/PEGAZ**

nazwa użytkownika:

hasło:

WBNZ961

****

Zasady porządkowe

- 1. Terminy zaliczeń i egzaminów nie mogą być zmieniane, zbiorowo ani indywidualnie.**
- 2. Korespondencja pomiędzy studentami a prowadzącymi zajęcia może się odbywać wyłącznie poprzez U-mail (USOS); e-maile z innych adresów są kasowane bez czytania.**
- 3. E-mail musi zawierać nazwisko studenta i nazwę kursu, którego dotyczy.**

Tryb prowadzenia kursu

- Według podanego programu z terminami;
- Przed każdym wykładem należy przeczytać wskazany tekst;
- Po każdym wykładzie materiały pomocnicze (zwłaszcza ilustracje) będą udostępniane na wskazanej witrynie internetowej.
- Poniższy harmonogram jest tymczasowy (konkretne terminy mogą ulec zmianie)

Wszyscy studenci mają prawo do dodatkowych konsultacji, rozmów i dyskusji z wykładowcą i prowadzącymi ćwiczenia.

3.X.	Rozdział 1: Wstęp (<i>wyjątkowo lektura po wykładzie</i>). Sprawy organizacyjne. Metodologia i pragmatyka nauk przyrodniczych. Rozdział 2: Życie biosfery. Ziemia jako środowisko życia
10.X.	Rozdział 3: Biogeneza i historia biosfery. Istota i pochodzenie życia, wydarzenia geochemiczne w historii biosfery, epoki i okresy geologiczne, wielkie wymierania.
17.X	Rozdział 4: Metabolizm biosfery. Biologiczne reakcje redoks, strategie metaboliczne.
24.X	Rozdział 5: Produkcja pierwotna biosfery. Produktywność lądów i oceanów czynniki dominujące, najważniejsze dane liczbowe.
31.X	Rozdział 6: Dekompozycja, czyli rozkład biomasy; Rozdział 7: Cykle biogeochemiczne 7.2. Cykl obiegu węgla; wpływ na klimat globalny.
7.XI	Cykle biogeochemiczne 7.2. Azot, siarka, fosfor i inne pierwiastki odżywcze (K, Mg, Ca, Fe).

14.XI.	Rozdział 8. Ekosystem. Pojęcie ekosystemu. Biomy Ziemi; gleba; bioenergetyka ekologiczna
21.XI.	Rozdział 9. Jezioro, las, step, ocean. Przykłady ekosystemów
28.XI.	Rozdział 10. Funkcjonowanie ekosystemów - ogólne zasady; regulacja „z góry” i „z dołu”; stabilność
5.XII.	Rozdział 11. Różnorodność biosfery (globalna); Ile jest gatunków? Wzorce przestrzenne i czasowe
12.XII	Rozdział 12. Organizm wśród organizmów (interakcje: konkurencja, eksploatacja, mutualizm);
19.XII	Rozdział 13. Różnorodność w skali lokalnej (biocenoza). Powtarzalne wzorce; dynamika biocenoz
9.I.	Rozdział 14. Ekologia gatunku. Regulacja populacji, demografia
16.I.	Rozdział 14. Ekologia osobnika. Budżet energetyczny, historia życiowa, adaptacja.

14.XI.

Rezerwa

Pytania i postulaty studentów:

- Tryb kursu ?
- Zakres ?
- Podręczniki ?
- Terminy ?
- Zasady zaliczania i egzamin ?
- Inne ?

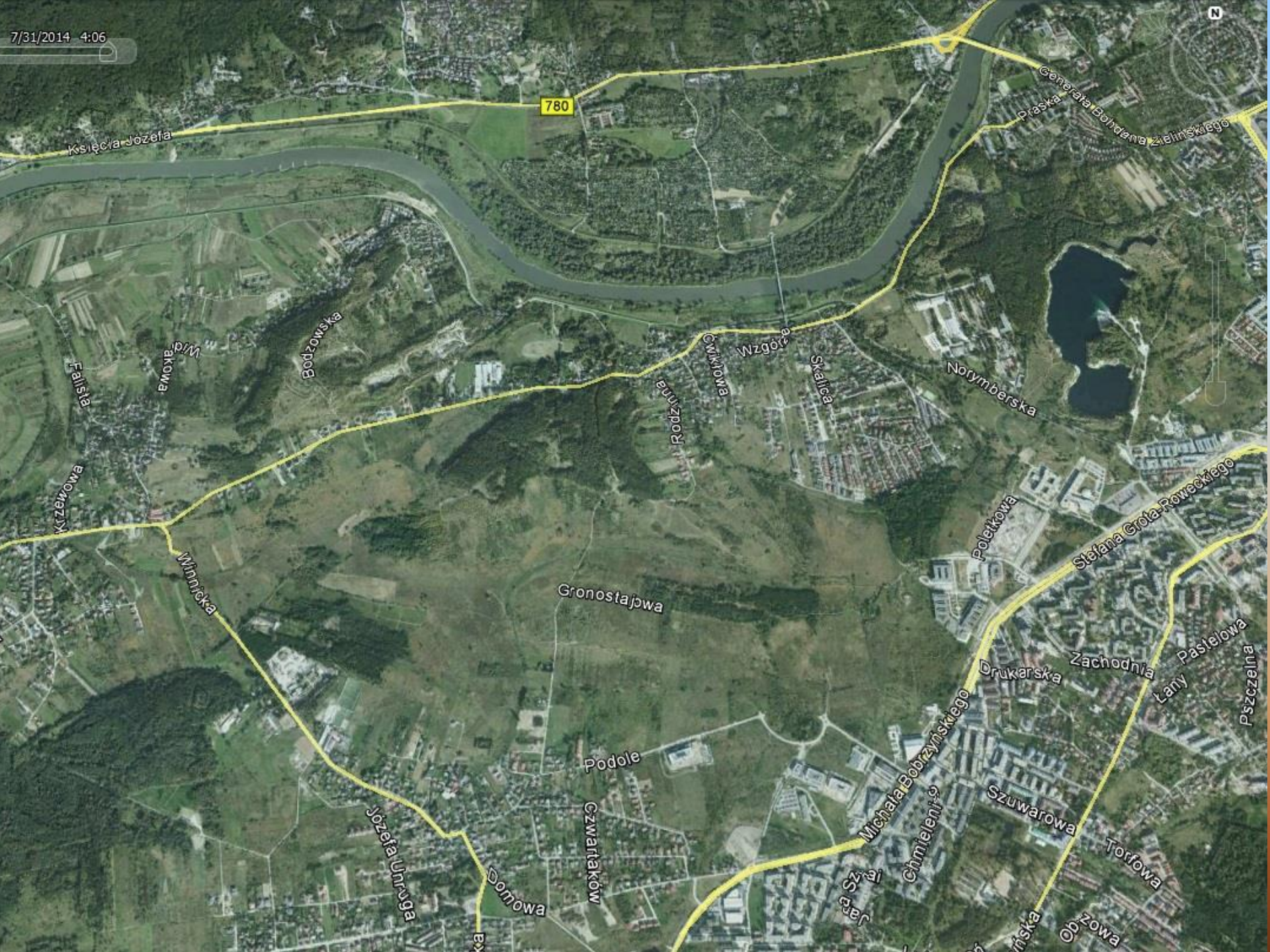

Zajęcia terenowe

- **Termin:** sobota 7 października; zbiórka przy INoŚ (Gronostajowa 7) o godz. 10.00
- **Cel:**
  - Demonstracja wybranych metod ekologicznych badań i pomiarów terenowych;
  - Demonstracja wybranych zjawisk ekologicznych (typy gleb, środowisk, roślinności; fauna glebowa itp.);
  - Zebranie materiałów do ćwiczeń laboratoryjnych;
- **Miejsce:** łąki, murawy kserotermiczne i las (zarośla) w pobliżu 3. Kampusu UJ.
- **Przygotowanie:** ciepły i wodoodporny ubiór terenowy (zajęcia odbędą się bez względu na pogodę*); **notatniki!**

---

*w razie absolutnej konieczności będą oficjalnie odwołane

780

Księża Józefa

Praska
Generata Bohdana Zielńskiego

Krzewowa
Fabisia
Widok
Bogowska

Wzgórze
Cmilkowa
Skarlica

Norymberska

Winińska

Gronostajowa

Polekowa
Słafana Grota-Roweckiego

Podole

Drukarska
Zachodnia
Pastelowa
Lany
Pszczelina

Józefa Uruga
Domowa

Czwaraków

Michała Bobrzyńskiego
Chmieleni
Jana Sz

Szuwarowa
Torfowa
Obzowa
miska

1277 m

uzyskania obrazu: 1 Kwi 2009

50°02'18.49"N 19°52'41.06"E wys: 203 m

©2010

Wysokość

Widok z Fortu Bodzów na łąki w Kostrzu i kampus UJ w budowie

Las na Górze Pychowickiej

Murawa kserotermiczna z pajęcznicą

Fragment
murawy
kserotermicznej

Torfowisko z wełnianką

Irysy syberyjskie (*Iris sibirica*)

Pełniki (*Trollius europaeus*)

Oman (*Inula angustifolia*)

Trawy

kruszczyk błotny

Nie mniej niż 450
gatunków roślin

Bezkręgowce
(stawonogi, mięczaki)
Liczba gatunków $\sim 10^3$

Kręgowce

Płazy i gady: nie mniej niż 10 gatunków

Ptaki: nie mniej niż 50 gatunków

Ssaki: nie mniej niż 20 gatunków

(w tym ok. 10 gat. nietoperzy)

Modraszki telejus

Phengaris teleius

Krwiściąg (*Sanguisorba officinalis*)

Goryczka wąskolistna
Gentiana pneumonanthe

Phengaris alcon

Mucha *Chiastocheta* sp. na kwiecie pełnika
Trollius europaeus (Łąki k. Kostrza)

Sukcesja trzciny i jeżyn

Dziki wysypisko śmieci (skrzyżowanie Skotnickiej i Gronostajowej)

KURS EKOLOGII OGÓLNEJ

ZAŁOŻENIA PODSTAWOWE

1

UNIwersytet Jagielloński = UNIwersytet

~~WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA
im. WŁADYSŁAWA JAGIEŁŁY~~

Ekologia jest to...

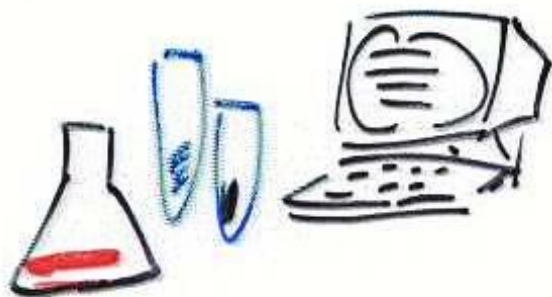
2

EKOLOGIA = BIOLOGIA

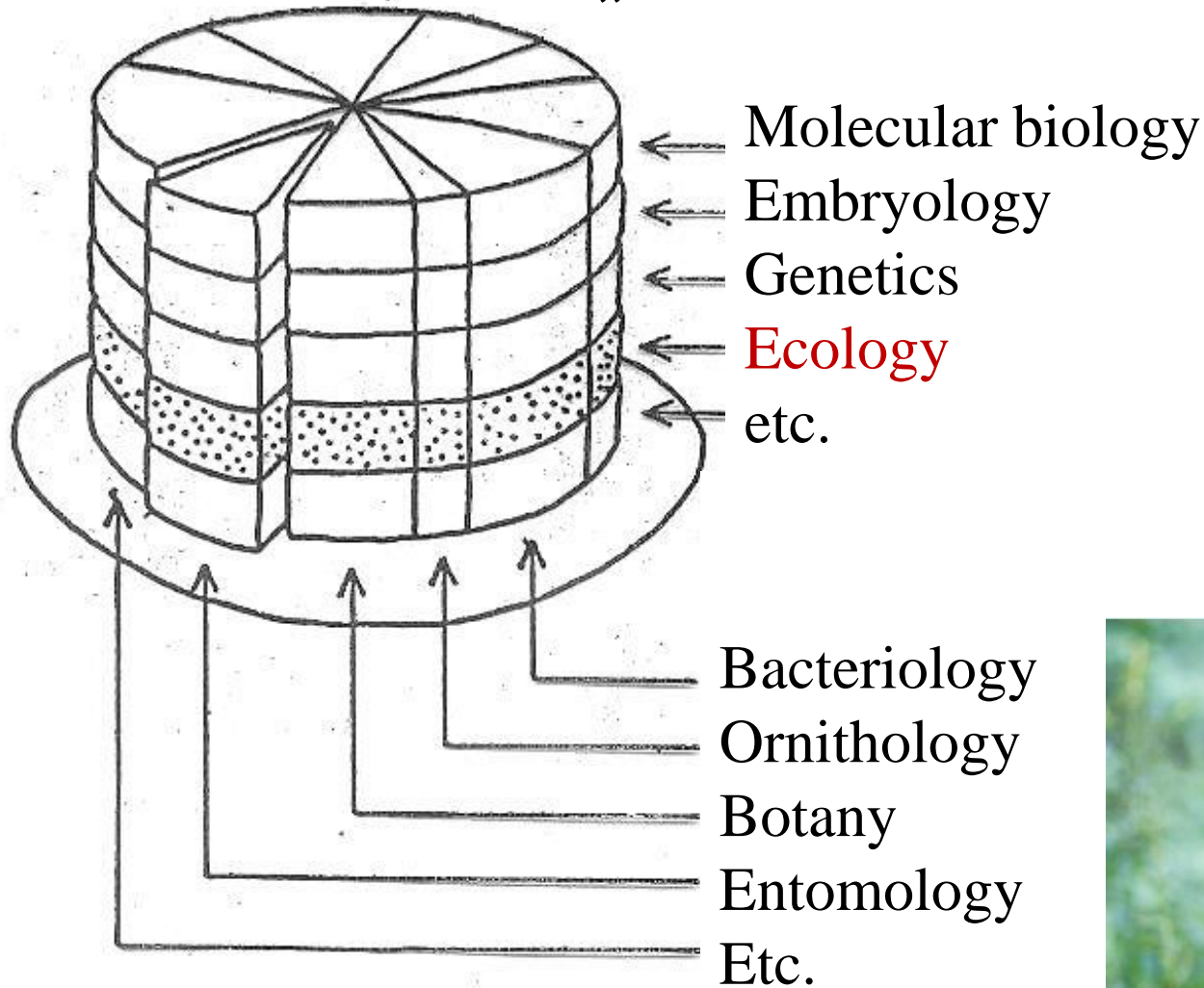

3

BIOLOGIA = NAUKA PRZYRODNICZA (SCIENCE)

„Tort Oduma”

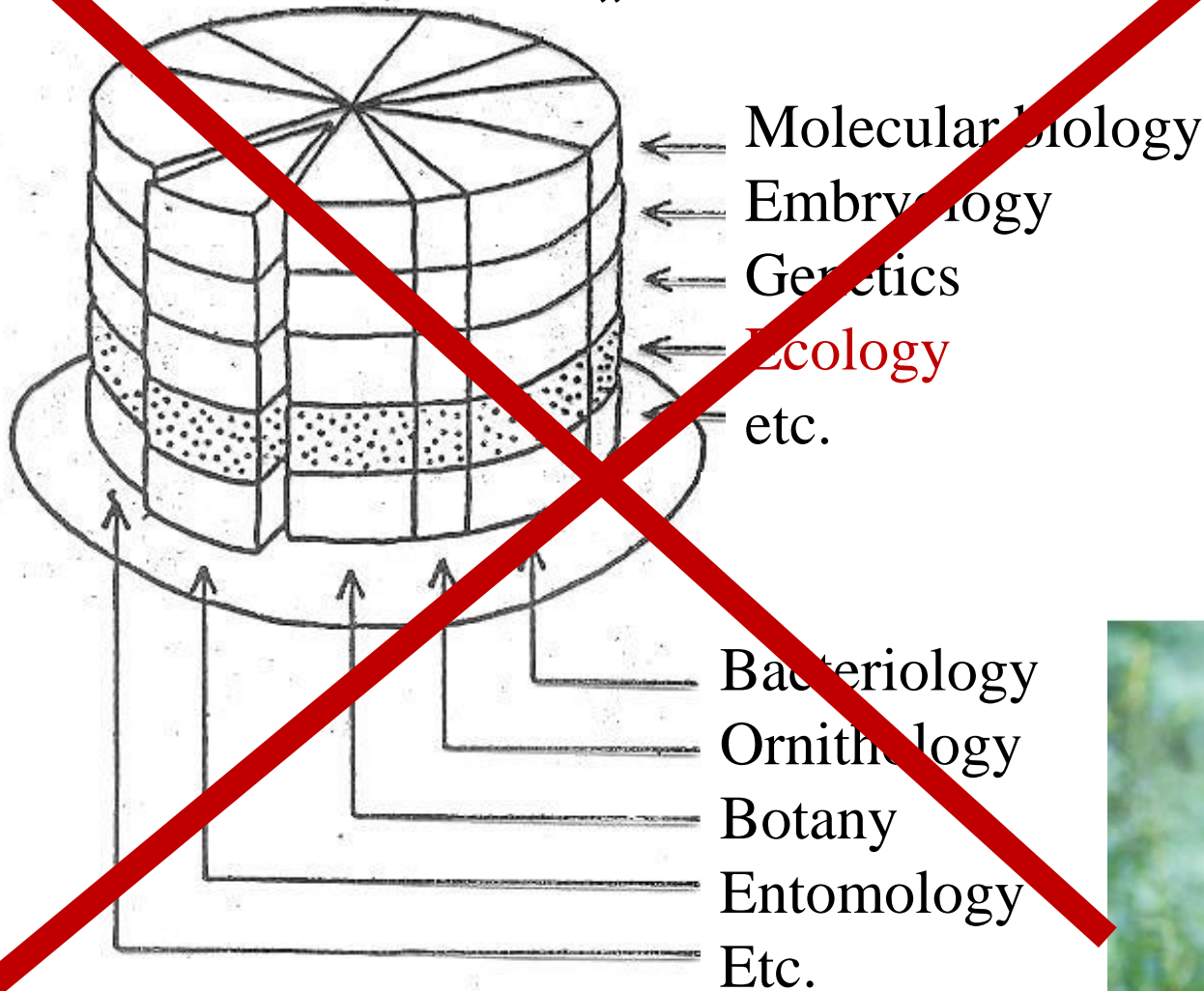
DELIMITACJA
EKOLOGII
JAKO DZIEDZINY

Eugene P. Odum (1913-2002)

„Tort Oduma”

DELIMITACJA EKOLOGII JAKO DZIEDZINY

Eugene P. Odum (1913-2002)

?

EKOLOGIA JEST JEDNYM Z **PROGRAMÓW**
BADAWCZYCH BIOLOGII

Ekologia:

nauka podstawowa (**science**),
jeden z programów badawczych
biologii.

Obiekt: **interakcje** między
organizmami.

Cel ostateczny: wyjaśnienie
zjawiska **życia** na Ziemi

TYPOWE PYTANIA STAWIANE PRZEZ EKOLOGÓW

- Na czym polega równowaga w układach biologicznych?
- Skąd się bierze i jak się utrzymuje różnorodność biologiczna?
- Na czym polega regulacja liczebności organizmów?
- Co ogranicza tempo procesów biologicznych?
- Co decyduje o rozmieszczeniu przestrzennym organizmów (skala!)?
- Na czym polega przystosowanie organizmów do środowiska?
- itd.....

ZASTOSOWANIA EKOLOGII (nie „ekologia stosowana”)

- GOSPODARKA ZASOBAMI NATURALNYMI
- OCHRONA PRZYRODY
- OCHRONA ŚRODOWISKA

ZASTOSOWANIA A NAUKA PODSTAWOWA

PROBLEMY PRAKTYCZNE

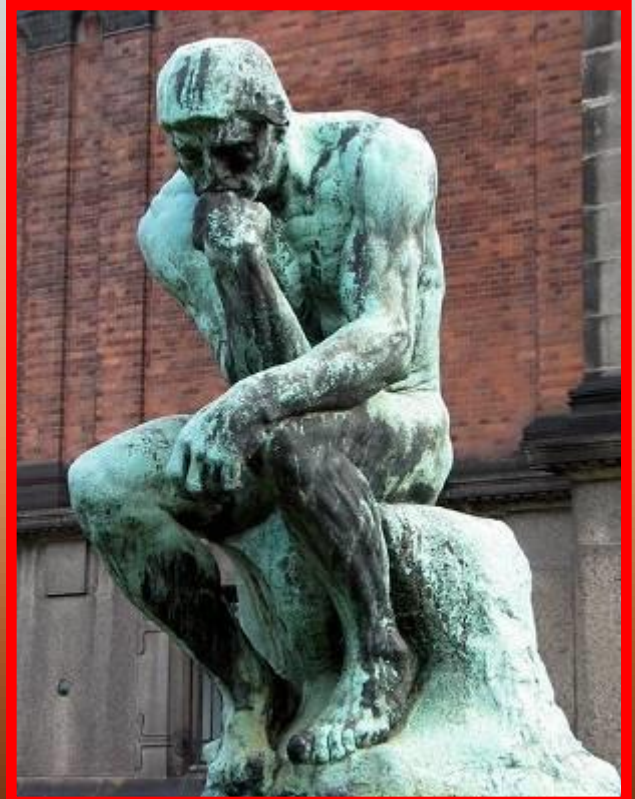
- OCIEPLENIE GLOBALNE
- ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA
- ODNAWIALNOŚĆ ZASOBÓW
- WYMIERANIE GATUNKÓW

PROBLEMY NAUKOWE

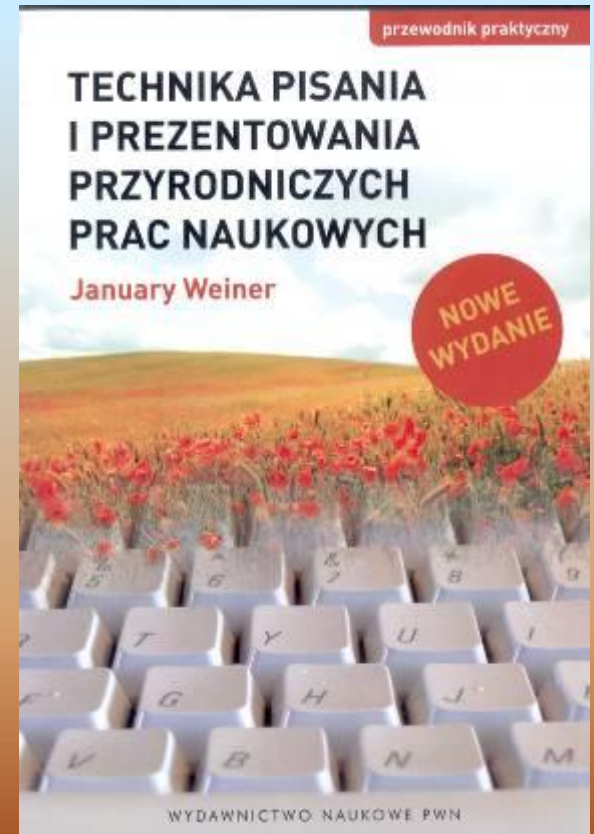
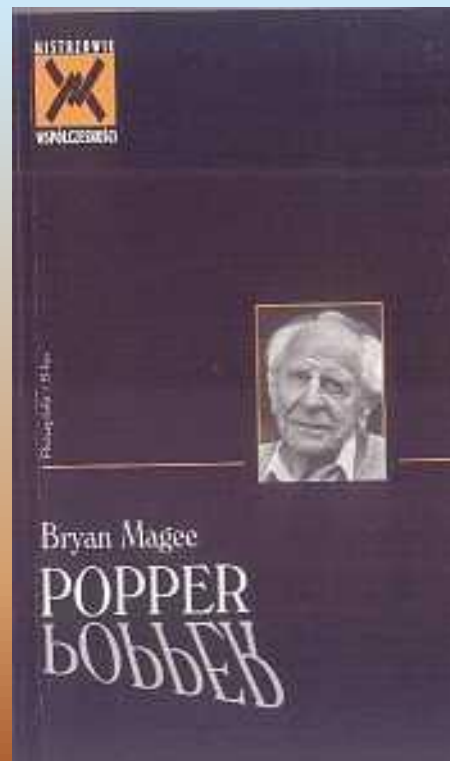
- BILANS WĘGLA W BIOSFERZE
- DEKOMPOZYCJA; ADAPTACJA
- REGULACJA LICZEBNOŚCI; STABILNOŚĆ EKOSYSTEMÓW

METODA NAUKOWA

Lektury pomocnicze nt. metodologii i pragmatyki nauk (*science*)

Metoda naukowa

- **Nauki eksperymentalne (przyrodnicze, ścisłe) : hipotetyczne, ale maksymalnie wiarygodne!**
- Obserwacja – powtarzalne wzorce
- Hipotezy wyjaśniające (modele)
- Testowanie hipotez
- Hipotezy umocnione
- Uogólnione hipotezy: teorie
- Umocniona teoria: „paradygmat”
- Testowanie teorii:
  - Program badawczy
  - Zastosowania

? POMYSŁ?

SCHEMAT METODY NAUKOWEJ

(„Strong inference”)
wg Underwood, 1997, zmienione

OBSERWACJA
(→ WZORCE ?)

MODEL
(WYJAŚNIENIE?)

HIPOTEZA
PROGNOZA
wg. modelu

HIPOTEZA 0
(NEGACJA)

EKSPERYMENT

ODRZUCIĆ
MODEL

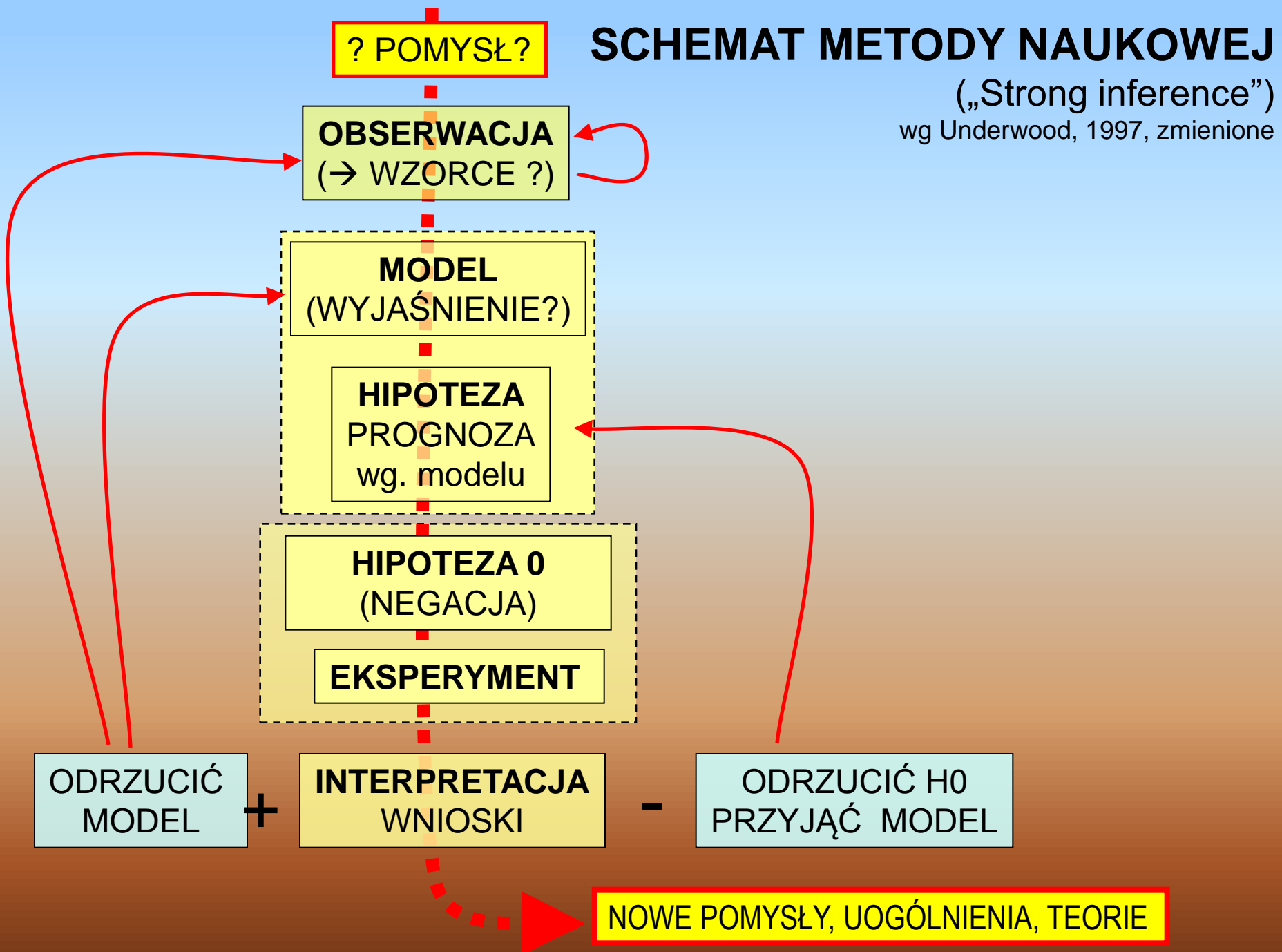
+

INTERPRETACJA
WNIOSKI

-

ODRZUCIĆ H0
PRZYJAĆ MODEL

NOWE POMYSŁY, UOGÓLNIENIA, TEORIE

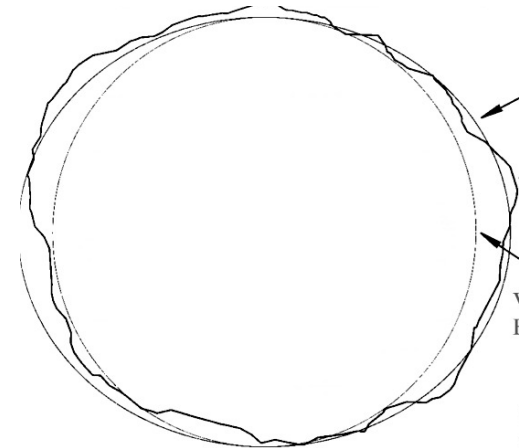
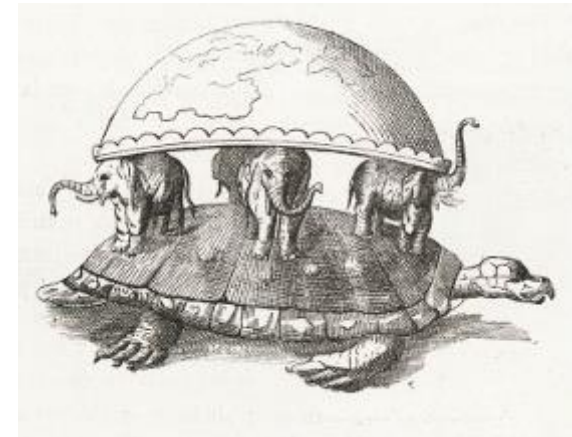
METODOLGIA I PRAGMATYKA NAUK PRZYRODNICZYCH

- „MOCNE WNIOSKOWANIE”
(hipotetyczno-dedukcyjne)
- SFORMALIZOWANE MODELE
- RYGOR TESTOWANIA HIPOTEZ
- HIERARCHIA: HIPOTEZA-TEORIA-PARADYGMAT
- PUBLIKACJA RECENZOWANA
- OTWARTA KRYTYKA

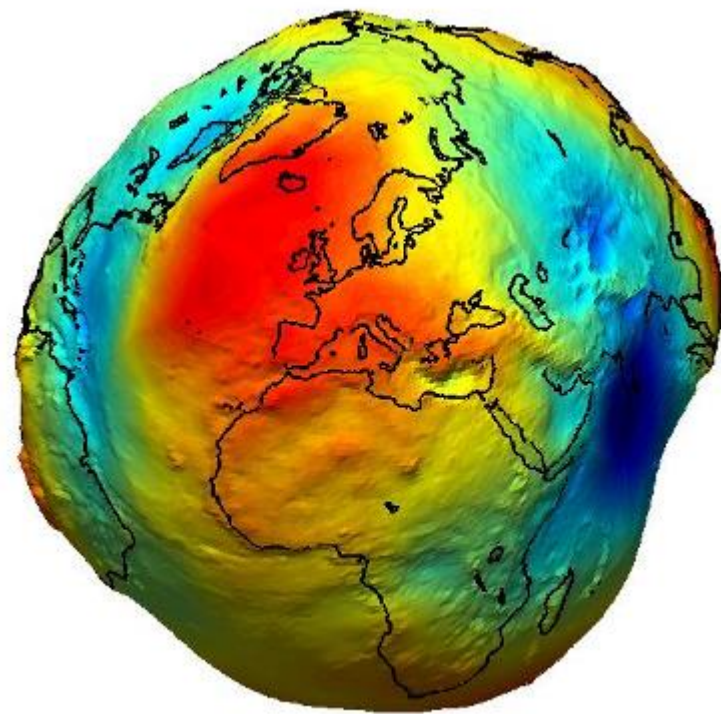
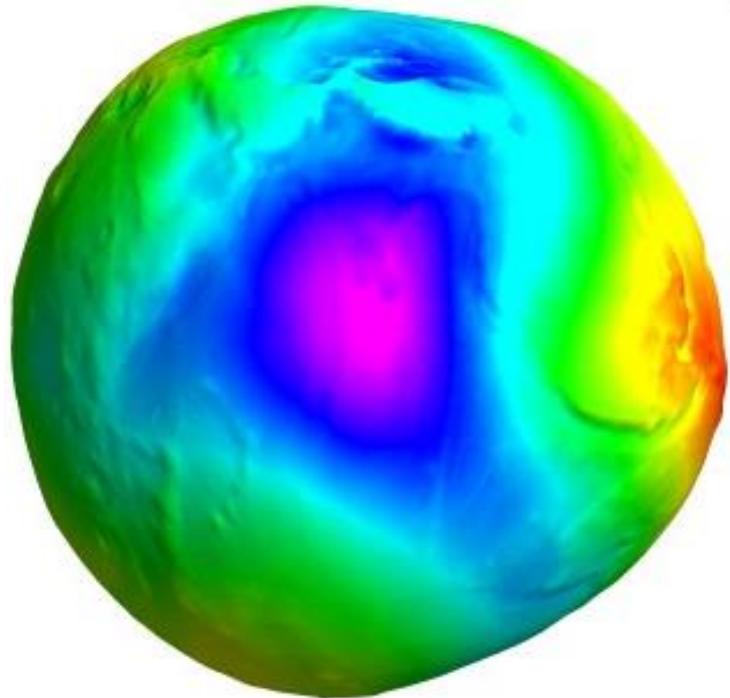
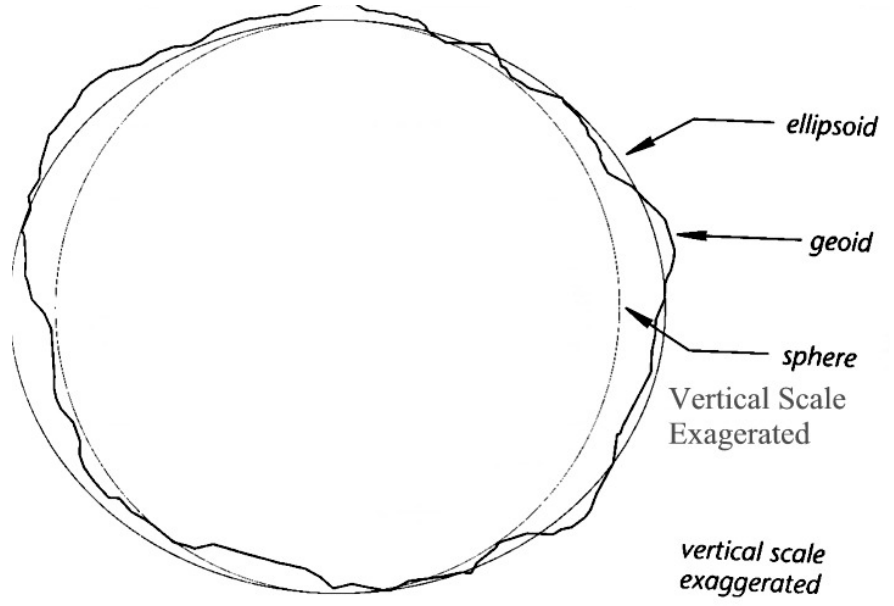
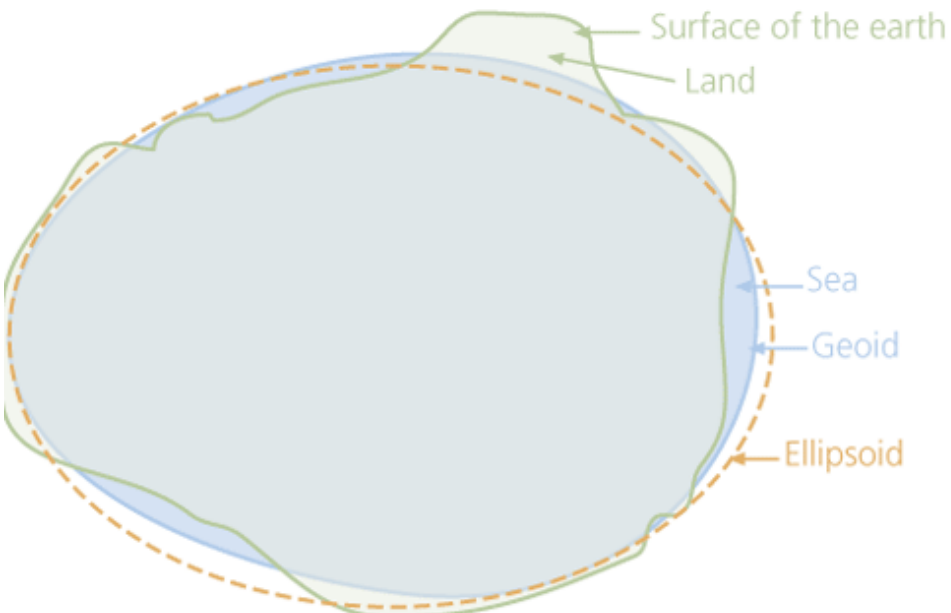
Na przykład: kulistość Ziemi

- Obserwacja: płasko!
  - Wyjaśnienie *ad hoc*: żółw na 4 słoniach itd.
- Ale: kolisty horyzont!
  - HIPOTEZA: ograniczony promień widzenia
  - HIPOTEZA ALTERNATYWNA: kula
  - TESTY:
    - Daleki widok okrętów
    - Podróż dookoła świata
  - PROGRAM BADAWCZY: Pomiar promienia
  - PARADYGMAT: Ziemia jest kulą
  - PROGRAM BADAWCZY: Dokładny kształt Ziemi

Model of the Earth

TEACH**THE**CONTROVERSY

Na przykład: ocieplenie globalne

- Obserwacja: ociepla się [?] **TAK**
- Obserwacja: wzrasta zawartość CO₂ [?] **TAK**
- Hipoteza: efekt cieplarniany [!]
- Wyjaśnienie *ad hoc*: człowiek powoduje zmianę klimatu
- TESTY: w toku (obecnie potwierdzone „na 99,9%”)
- Hipotezy umocnione, ogólna teoria, ale zastosowania praktyczne – NIEPRĘDKO!

WYMAGANIA METODOLOGII NAUK:

- **POWTARZALNOŚĆ OBSERWACJI**
- **TESTOWALNE HIPOTEZY**
- **EKSPERYMENT LUB KONTROLOWANA OBSERWACJA**

RZECZYWISTOŚĆ EKOLOGII:

- często **UNIKATOWE OBIEKTY**
- często **ZMIENNOŚĆ (WARIANCJA) OGROMNA**
- często **SKALA PRZESTRZENNA NIEOGARNIONA**
- często **SKALA CZASOWA NIEOGARNIONA**

RATUNEK:

- **WZORCE POWTARZALNE W CZASIE** [*PALEO...*
(...*BIOLOGIA ...EKOLOGIA ...*)]
- **WZORCE POWTARZALNE W PRZESTRZENI**
[*GLOBALNE... ZMIANY ... PODEJŚCIE BADAWCZE*]

Pragmatyka naukowa

- Konkurs projektów badawczych (recenzje)
- Konkurs publikacji naukowych (recenzje)
  - Czasopismo naukowe
  - Krytyka naukowa
  - Uogólnianie: monografie, podręczniki
- *Alternatywa nauki:*
  - *Ekspertyzy na zlecenie (z zadaniem wnioskiem)*
  - *Biuletyn wewnętrzny*
  - *Książka nierecenzowana (wydawnictwo garażowe)*
  - *Artykuły w gazetach, komentarze w telewizji, internet*

Nauki podstawowe, stosowane i technika:

- **Ekologia:**

- **Nauka** podstawowa o funkcjonowaniu biosfery; nauka stosowana w ochronie środowiska i ochronie przyrody

- **Ochrona środowiska:**

- **Praktyka** ochrony środowiska człowieka

- **Ochrona przyrody:**

- **Praktyka** ochrony różnorodności biologicznej biosfery

OCHRONA ŚRODOWISKA CZŁOWIEKA

ŚRODOWISKIEM ŻYCIA WSZYSTKICH ORGANIZMÓW JEST BIOSFERA

ORGANIZMY DOPASOWUJĄ SIĘ DO ŚRODOWISKA W TOKU EWOLUCJI I MIMOCHODEM JE ZMIENIAJĄ

CZŁOWIEK JEST ORGANIZMEM, GATUNKIEM SSAKA

ŚRODOWISKIEM CZŁOWIEKA JEST CYWILIZACJA

CYWILIZACJA JEST ŚRODOWISKIEM SZTUCZNIE I CELOWO DOPASOWANYM DO WRODZONYCH PRZYSTOSOWAŃ ORGANIZMU CZŁOWIEKA

Nauki podstawowe, stosowane i technika:

- **Ekologia:**

- **Nauka** podstawowa o funkcjonowaniu biosfery; nauka stosowana w ochronie środowiska i ochronie przyrody

- **Ochrona środowiska:**

- **Praktyka** ochrony środowiska człowieka

- **Ochrona przyrody:**

- **Praktyka** ochrony różnorodności biologicznej biosfery

OCHRONA ŚRODOWISKA
CZŁOWIEKA

GOSPODARKA ZASOBAMI
DLA CZŁOWIEKA

OCHRONA PRZYRODY
PRZED CZŁOWIEKIEM
(DLA CZŁOWIEKA)

